

Недељка В. Бјелановић

Институт за књижевност и уметност, Београд

nperisic@gmail.com

82:81'38:[821.163.41.09-1"19/20"

801.73:929 Delić J.

ЈОВАН ДЕЛИЋ О ПОЕЗИЈИ САВРЕМЕНИКА

Сажетак: Текст представља једну врсту сумарног прегледа Делићевог дјеловања као књижевног критичара, историчара и теоретичара на пољу новије и најновије српске поезије, од седамдесетих година прошлог вијека до данас. На одређеним мјестима, ондје гдје је сматрано да је најважније и најзначајније, опширније су разматрани најважнији Делићеви радови, чланци, обимније студије и књиге, посвећени понајприје М. Бећковићу, С. Раичковићу, Љ. Симовићу, М. Данојлићу, М. Павловићу, Р. П. Ногу, Н. Тадићу, М. Тешићу и Ђ. Сладоју.

Кључне ријечи: поезија, поетика, херменеутика, свједочанство, теорија и критика, национална поезија, интернационални контекст.

У контексту проучавања српске књижевности и њеног природног, европског контекста, дјело професора Јована Делића, дописног члана САНУ, могло би се без икаквог узмака означити као јединствено, и на свој начин ненадмашно. Није ријеч одиста само о девет стотина библиографских јединица (премда је и сам број импресиван), него прије свега о неуморној, непресушној читалачкој, а онда и херменеутичкој страсти овога критичара, теоретичара, историчара, и не мање важно, професора српске књижевности XX вијека, чије промишљање и тумачење, урачунамо ли и студентске дане, траје безмало већ пола вијека.

Своди импозантан Делићев подухват, још у свом несмањеном току (док настаје овај рад, скоро је па извјесно да он биљежи понеку важну мисао, руком, на штедљиво коришћеном папиру – слика ових паралелних радњи има канда нечега помало борхесовског), на неку врсту

прегледа – из више је разлога незахвалан посао. Најважнији се свакако тиче дуплирања метанаративне позиције спрам првобитног текста над којим се надносе очи тумача, тј. проблематике и сврсисходности критике над критиком. Одлуком да се такав текст ипак напише стављамо се декларативно на страну оних који херменеутику текста посматрају као независну, цјелисходну дисциплину духа, сматрајући такође да је покрете и значајне личности књижевне критике важно проучавати, између осталог, и због непорециве међузависности и снажне интеракције са умјетношћу (намјерно није речено само књижевношћу) коју непосредно прате. Осим тога, у текстовима који тумаче књижевност неупитно постоји извјестан квалитет сродан самој умјетничкој прози; језичке диспозиције упечатљиве саме по себи а не искључиво по истини, снази и дубини увида. (Па и сам Делић има став о књижевној критици као *чијиљивој ѝрози*. Видјети Делић 1992.)

Друга тешкоћа, концептуално важна за овај рад, наводи се у нужности ограничавања грађе која се посматра. Тај избор, какав год да је, несумњиво нарушава укупну визију и изванредну кохеренцију Делићевог дјеловања, али нам је неопходан да би текст, сведен у оквире прилагођене намјени, био компактан. Стога је првобитни импулс – систематизација Делићевог рада, па и његовог директног утицаја на обликовање српске поезије двадесетог вијека – прво сведен на пјесничке књиге савременика, а онда још и нијансу конкретније (на овом мјесту и за ову прилику знатно редукујући значење појма *савременици*), на оне ауторе чије су се активне године пјесниковања дијелом поклапале (или се и даље поклапају) са годинама Делићевог писања о њима. Такође је највише пажње, то је већ некако логично дошло, указано оним пјесницима о којима је Делић писао у више наврата, враћајући им се током година. Извјесни паралелизам и прожимање утицаја на линији поезија – критика, као и добра прилика да се на детаљном материјалу проуче импликације развоја једног критичког и теоријског ума, били су, дакле, додатни мотив да се тема нешто ближе размотри.

Природно је, такође, да ће неки од Делићевих текстова бити само летимично поменути, док ће се другима дати више простора. Разлоге, осим већ поменутих, вјероватно треба тражити и у афинитетима аутора овог рукописа, који превагу дају одређеним текстовима над неким другима, превагу која можда и нема строго квалитативно оправдање. Нпр., из два разлога Делићев рад на тумачењу стихова Ивана В. Лалића, овјенчан и наградама (Награда „Ђорђе Јовановић“ 2012. године за књигу *Иван В. Лалић и њемачка лирика*), неће бити шире елабориран у овом тексту: први је што је Делићев иницијални текст о Лалићу изашао годину послје

Лалићеве смрти,¹ а други строго практичан – мишљења смо да Делићево писање о Лалићу заслужује посебан осврт, несводљив, на било који начин, на оквире једног општијег прегледа.

*

Већ и при најповршнијем прегледу Делићеве изузетне библиографије, и даље у пуном јеку свога настајања, може се установити да неколико имена у једном дугом временском пресеку, штавише у релативно правилним временским одсјечцима, заокупља Делићеву пажњу и перо: Иван В. Лалић, Стеван Раичковић, Миодраг Павловић, Љубомир Симовић, Матија Бећковић, Рајко Петров Ного, Новица Тадић, Милосав Тешић, Милован Данојлић, Ђорђо Сладоје... Списак модерних pjesника о којима Делић пише није овим исцрпљен – побројани су они аутори о којима је Делић сачинио бар неколико текстова. Па и тако, на први поглед јасно је да је ријеч о pjesницима разнородних поетика, које разликују не само тип пјевања, боја pjesничког гласа, него и теоријски ставови о књижевности, па и лични свјетоназори, темпераменти, врсте јавног ангажмана; понекад, ако је то у оквиру једне поезије живућег језика уопште могуће, чак и о pjesницима које, осим генерацијског поклапања, као да не везује готово ништа. Вишедеценијски напор да се такво наше модерно pjesништво сагледа, са традицијом и свакодневицом самјери, затим преиспита и опише, са тежњом ка систематизацији на синхронијском и дијахронијском плану, задатак је са којим се критичар Делић рве већ много времена, на начин што доводи до тога да је тешко написати било шта о поменутим ауторима а да се његови увиди не консултују. Такође, оваква пракса, осим што свједочи о разноликим афинитетима Јована Делића, показује и предан и константан напор – ево већ неколико деценија, не показујући знаке замора – да се вјерно оцрта кривуља развоја савремене српске поезије. Тиме се Делићева аналитичка и синтетичка мисао показује не само као критичарска и

¹ За овај текст, односно, боље речено, за ову награду, везан је и један куриозитет, што може послужити и као добар примјер за Делићево промишљено давање предности изузетности над конвенцијама. Непуних годину дана након што је „промијенио свијетом“, Ивану В. Лалићу, односно његовој за нас сад већ канонској књизи *Четири канона*, додијељена је *новоусјановљена* Виталова награда за књигу године, чији је члан жирија био и Јован Делић (председник жирија академик Новица Петковић, други члан жирија академик Радован Вучковић). О свом залагању управо за ту књигу пише Делић у *Иван В. Лалић и њемачка лирика*.

Слично је и са поезијом Десанке Максимовић, о којој је Делић досада написао шест студија; прву, „Интеркултурални догађај: о хаику поезији Десанке Максимовић“, *Летњопис Мајнице српске*, новембар–децембар 1995, недуго по поетесиној смрти.

теоријска, него, за нашу књижевност врло значајно, *иpисуиhна истoријска*, а Делић као тумач свједок и тумач хроничар.

Али најприје, укратко, о најранијим Делићевим радовима, да би се поуздано илустровао зачетак ових напора.

У првом дијелу свог писања о савременој српској (/ југословенској) поезији, млади критичар Ј. Делић помно прати и осврће се, краћим текстовима, на актуелна издања у тим годинама (пише о М. Жуборском, Д. Матићу, Ј. Петровићу Подунавском, Т. Цвејин, Н. Грујичићу, Р. Перићу, Т. Шаламуну, Ј. Радуловићу, М. Данојлићу...²). Осим тога, не недостаје ни чланака који се осврћу на актуелне књижевне теорије у Европи, као ни оних који разматрају само биће поезије („Поезија обавезује човека“, *Борба*, бр. 325, год. 1979, посвећен проблематици паралелног развоја француског и домаћег надреализма, његовом растапању и обликовању надреалистичке етике пјесничког текста³), или пак критике („Ризик је неутуђива привилегија критичара“, интервју, *Књижевна реч*, бр. 157, год. 1980). На свој начин значајан је тестимонијални карактер ових, углавном краћих, осврта и биљежака. Они, осим о својој непосредној теми и критичаревим личним склоностима, доста говоре и о поетичким стремљењима једног времена, о културној клими и друштвеном контексту. Млади критичар не зазире ни од оштријих судова. Тако, нпр., у *Пољима* из 1978. године, поводом зборника пјесама *Црвено сазвежђе*, Делић констатује да је књига, уза све своје родољубиво настојање и похвалан ризик представљања нових гласова у поезији, и умјетнички и концептуално некохерентна, и јединствена више „културно-политичком идејом, него умјетничким дометом“ (Делић 1978: 31).

Нашу пажњу из овог периода нарочито је завриједио текст о Бранку Миљковићу, „Пјесник горе иза гроба: запис о Миљковићу или ‘Лудирање бића’“ из 1979. године. Кратко ћемо се на њему задржати, иако, строго гледано, излази из изабраних тематских оквира јер је Бранко Миљковић за Делића и иначе врло важна и инспиративна фигура.⁴ То понајприје због

2 Набројано такође не представља детаљан списак Делићевих интересовања у оцртаном временском пресеку, већ неку врсту репрезентативног избора. Учињен је покушај да се избјегне ризик претварања рада у суву библиографију.

3 Свијест, као дотад прокажена категорија, доживљава рехабилитацију у надреалистичким списима, констатује Делић. „Феноменологија ирационалног је замишљена веома амбициозно, као посве нов поглед на свијет, као нова онтологија и нова гносеологија, нова етика и нова естетика“ (1979а: 10).

4 Делић тих година сматра да је потребно и да нагласи да су повремена фрагментарност и наглашена закрцнутост, херметичност Миљковићевог текста заправо врло промишљене поетичке тенденције: „Аутор овог записа, међутим, доживио је Миљковићево пјесништво као цјеловито и заокружено, па чак и природно завршено, а не као разбацане фрагменте и

јединственог преплета надреалистичких и неосимболистичких тенденција у његовом дјелу, као и због свих оних поетичких чворишта што се, током развоја Делића као критичара, испостављају као проблеми који му нарочито заокупљају пажњу (поетска иронија, дистанца, дестабилизација жанрова, друштвена ангажованост у поезији, ирационалност, херметизам, непосредан и посредан однос према традицијском). Ове поетичке координате истовремено ће се показати и као кључне за успостављање односа пјесника који Миљковићу слиједе према његовом дјелу, и то Делић никада неће пропустити да идентификује. Текст о Миљковићу, ако посматрамо и пјесника и критичара као симболе у једном индуктивном процесу, указује се зато као путоказ и у развоју српске поезије, као и у развоју мисли о њој.

Треба напоменути, такође, да је евидентно да се Делић током прве двије деценије свог научног рада више бави прозом (главни јунаци тих текстова су Вук, Андрић, Милорад Павић и Данило Киш) него стиховима, што је однос који ће се дословце обрнути како вријеме буде одмицало, и како се приближавамо данашњем тренутку. Нпр., и у зборнику радова Института за књижевност *Поетика Момчила Насијасијевића* (1994) – Делић бира да пише о прози. (Изузимамо важну књигу *Пјесник „йаџеџике ума“*, о пјесништву Павла Поповића, објављену 1983. године.⁵) То никако не значи

радни материјал. Штавише, нашао би се мали број пјесника у нашој баштини који су тако пажљиво заокупили своје стваралаштво у објављеним књигама. Миљковић је, очито, посједовао дивну и ријетку особину: строгост према сопственом стваралаштву“ (1979б: 1152).

5 Павлом Поповићем и иначе се ових година Делић интензивније бави, а у једном тексту за његову и поезију поменутог Бранка Миљковића написаће да су „у дослуху“. Закључак на први поглед необичан, неочекиван, али прецизан и тачан. Пренесена констатација отвара нам једну другу тему, за коју у овом раду нажалост нема довољно простора: напие Делићево системско проучавање међусобних поетичких релација наших пјесника / писаца. Навешћемо само неколико значајних радова на ту тему, а неких ћемо се и у овом тексту спорадично дотаћи: „Пјесници у дослуху: Бранко Миљковић и Павле Поповић“ из 1984. године, „Киш и Лаза Костић“ из 1992, „Црњански о Његошу“ из 1994, „Рајко Петров Ного према Алекси Шантићу“ из 1996, „Иван В. Лалић и Милутин Бојић“ из 2002, „Лалићев Шапат Јована Дамаскина и Лаза Костић“ и „Антологије и пантологија – критеријуми и пародија: однос Ивана В. Лалића према Богдану Поповићу, Станиславу Винаверу и Зорану Гавриловићу“ из 2003, „Иван В. Лалић и Војислав Илић“ из 2004, „Рајко Петров Ного и Стеван Раичковић“ из 2009... Такво непрестано укрштање домаћих, као и домаћих и европских парадигми, карактеристично је за Делићев књижевнокритички и књижевно-историјски подухват у цјелости: В. С. Караџић се, нпр., посматра према Плутарху, према епици, домаћој традицији, његова устаничка проза према српсковизантијској традицији житија; Његош се огледа у Дучићу, а обојица у Рајку Петрову Ногу; проза Исидоре Секулић и њена модерност сагледавају се у националним и интернационалним матрицама, итд.

Интертекстуалност је, бјелодано, рана (још 1987. године излази текст „Проблем интертекстуалности као прикривене поетике“) и скоро па опсесивна Делићева тема. Она

да је Делић поезију у овим годинама запостављао, али је неоспорно да је она главнину његове аналитичке пажње задобила доцније, отприлике од деведесетих година прошлог вијека.

Баш због тога, али свакако условно, и за потребе овог рада, период од средине деведесетих година прошлог вијека назвали бисмо другом фазом у Делићевом проучавању поезије савременика. Та фаза наступа, као што смо већ напоменули, последије годинâ интензивног (не наравно и ексклузивног) бављења превасходно Кишовом, Павићевом, Андрићевом и Вуковом прозом. Према нашем осјећању ствари, које не мора у потпуности одговарати фактографији, тај заокрет обзнањује се иконичким Делићевим текстом „Бећковићев сказ“, објављеним 1995. године. Чак и сама суштина Бећковићеве поетике, а још и више ова хибридна тема (што уводи наратолошки појмовник у проучавање поезије), говоре сликовито о природи помјерања Делићеве аналитичке пажње.

Студија не представља само својеврсну скретницу у Делићевој критичарској пракси, него је на неки начин и прототекст и предводница опсежних и свеобухватних истраживања које је Делић спровео над Бећковићевом поезијом и поетиком,⁶ написавши о њему двадесетак текстова, приредивши неколико издања његове поезије и уредивши зборник Института за књижевност и уметност о овом пјеснику.

Када у уредничкој уводној ријечи за зборник *О њесмама, њоемама и њоезији Мајије Бећковића* (2012. година) напомене да је „таквом отвореном и изузетно живом опусу тешко посветити поетички усмјерено истраживање, па смо свјесни ризика који предузимамо кад то чинимо“ (Делић 2012: 9), Делићу не треба баш сасма вјеровати.⁷ Фина херменеутичка скромност није никакав изговор да се не предузму тешки послови, напротив.

се, дакако, најбоље види када Делић пише о Павићу, Кишу или Миру Вуксановићу, али је, видимо, не мања ни у говору о поезији.

6 Чињеница да критичар и пјесник гаје пријатељски однос за науку о књижевности не значи у принципу ништа, осим што може да завара у вези са тобож повлашћеном позицијом критичара. Ближе познанство са Бећковићем, засновано уосталом тек након што је највећи дио интерпретаторског посла већ био обављен, ниуколико није иступило Делићево аналитичко оруђе. Оно је штавише потцртало сличност сензибилитета и склоност да се озбиљност и трагизам живота, његови најдубљи црни аспекти карневалски изврну на комику или гротеску. (И сам наслов једног Делићевог рада, „Бећковићева ћер-фуга“ /1997/, свједочи о склоности самог критичара да вјешто мијеша ниске и високе регистре.)

7 Сва Делићева истраживања, и лична и она која концептуално, као уредник, води, теже колико принципу *њојшналне кријиике*, толико и брижљиво одмјереним новим, понекад и скоро па субверзивно освјежавајућим погледима на ствар која се проучава. Питања се претресају студиозно – захватају у језичку, версификацијску, тематско-мотивску,

Гађајући непогрешиво у сржна мјеста Бећковићеве поетике, слике свијета и пјесничког светоназора у цјелини, Делић је истражио епске, фолклорне, бајаличке подтексте и њихове обликотворне напоне, митске шаре језика и наратива, из различитих углова освијетлио Бећковићев дијалог са епским пјевањем, Његошевим дјелом, са неосимболистима, затим пјесницима сопствене генерације, па чак и дијалог са публиком и науком о књижевности; осврнуо се на теме хумора, пародије (гротесци је посвећен цио један рад), анализирао за Бећковића суштаствен комплекс (ишчезлог) оца и очинства, размотрио композиционе („триптих“ и „плетеније словес“) принципе обимнијих Бећковићевих остварења, као и (де)конструкцију његовога стиха, наглашавајући да се суштински заокрет, скоро па раскид са претходним пјевањем у Бећковићевој поезији одиграва онда када се пјеснички глас усмјери ван себе, на Другога. Ми ћемо се овдје овлашно задржати на оним текстовима који, чини се, све ове проблеме наткриљују, или, прецизније речено, једине – на метафизичким импликацијама сусрета поезије са проблемима бића, језика, зла и Бога. Суштина васколике те проблематике јесте насушно оваплоћење у језику сваког трептаја бића понаособ, с тим што је пјеснички, тј. поетички изуст Бећковићев на посебан начин у нашој поезији самосвјестан, па чак и аутогенеричан. Комуникативни потенцијал језика, језик као зденац памћења и генератор будућности кроз нова значења, на крају смућивање и хипертрофија језика као знакови болести и одумирања бића и народа – фасцинирају тумача. Памти се језиком, „у језику је све“, напомиње Делић, „пјесмом и културом, при чему пјесма није ни јевтина ни весела ствар“ (Делић 2012б: 31). Делић идентификује чак четири мијене, заокрета, Бећковићевог пјесничког језика, закључујући да „ми,

---

имплицитно- и експлицитнопоетичку, аутокритичку, традицијску, рецепцијску, социокултурну, друштвенополитичку проблематику.

Да се читалац освједочи, довољно је погледати имена не само у овој, него и у другим зборничким публикацијама које Делић уређује – у њима се, осим најзначајнијих имена српске науке о књижевности, увијек налази добар број научној јавности непознатих аутора, младих научника, а понекад, наравно кад је могућно, у публикацији се проналази и драгоцјен, аутопоетички осврт самог пјесника коме је публикација посвећена. С друге стране, у оба случаја такође је важио назор да се у потпуности поштује текст и његове импликације, као и да се одржава здрава размјера чисте интерпретације и књижевне теорије. Осим тога, Делић је увијек склон да нагласи да је избор онога што се проучава процес који треба да буде ненаметљив, скоро па подразумијевајући: „Критеријуми за избор пјесника [за едицију Поетика српске књижевности, прим. аут.] сасвим су природни и унапријед задати: бирамо велике пјеснике, недовољно поетички проучене, и притом пјеснике који су донијели нешто ново српској поезији, који су нешто важно помјерили.“

вјероватно, немамо пјесника који се тако промијенио као Бећковић: од пјесника са наглашеном егоцентричном поезијом пјесничког субјекта у првим збиркама, до изразито имперсоналног пјесника који се повукао из пјесме“ (Делић 2012а: 10).

Делићево проучавање Бећковићевог дјела, живи, узајамни однос поезије и критике који се развија пред нашим очима, могао би бити тема засебног рада. На овом мјесту, нажалост, имамо још толико простора да додамо да је Делић Бећковићев повлашћени критичар, колико је и Бећковић повлашћен пјесник с обзиром на то какав је тумач посвећен његовом дјелу.

*

Средином деведесетих година Делић почиње интензивније да се бави и поезијом Стевана Раичковића. Он доиста, без сваке сумње, иде у ред Делићевих изабраних пјесника, о чему свједочи десетина темељних огледа с тематиком Раичковићеве поезије, без којих је данас немогуће замислити озбиљан списак секундарне литературе о овом аутору. Први текст, „Да ли је Стеван Раичковић пао једном приликом низ стубе? О збирци пјесама *Стихови из дневника 1985–1990*“, доноси помало неочекивано, али врло ефектно повезивање маргиналија из живота са могућим поетским транспозицијама, чиме критичар суптилно прати и саму пјесникову фасцинацију пролазним ситницама и свакодневицом.

Неупечатљиво, маргинално, утиче и на саму суштину лирског гласа, трансформише га, упућујући га све више ка привидно једноставном, немистификованом, ка разговорном. У том поетичком заокрету, пак, изразито модернистички заокрет скривен је у адресату у комуникационом низу – Раичковић, биљежи Делић, дијалог води са сопственом поезијом.

Цио један моћан рукавац поезије Стевана Раичковића могао би се назвати *разговорима*, при чему је привилеговани сабесједник сопствена пјесма (Делић 2008:⁸ 87).

Такође, у тексту из 2010. године „Градске слике у поезији Стевана Раичковића“, прецизно се опсервира да се „лирско Ја повлачи“, да је

лирски јунак ових пјесама анонимни градски човјек, маргиналац. Лирски јунаци су анонимни, усамљени, отуђени и гротескни, у неком сулудом

8 Рад на који се реферише, из 2008. године, доноси, између осталог, врло темељну анализу пјесничког циклуса-поеме „Разговор са иловачом“ (в. Делић 2008).

заносу или апсурдној игри, без циља и праве оријентације, странци пред својим вратима, странци у своме стану и у својој улици (2010а: 188).

Делић никако није концентрисан, у анализи Раичковићевог дјела, само на елаборирање тема маргиналног, свакодневног и разговорног. За нас су свакако врло драгоцени увиди који се тичу односа према смрти, према пјесничким претходницима и традицији, према класичним поетским облицима,⁹ затим они који говоре о природи сна, спавања и моћи успаванке из Раичковићеве сад већ канонске пјесме. У њој се, као у „срећној динамичкој синтези класичних и модерних мјерила“, супротности измирују, слубљују, па и претапају, зато је у тренутку говора о њој најприличније истаћи једну ванредну особину Раичковићеву, а то је да је ријеч о пјеснику интеграције, јединства. Раичковић је, суди Делић, у „одбијању негативитета и оспоравалачког става [...] пјеснички случај изузетан у свом времену“ (Делић 2009: 82–84), пјесник особитог статуса у контексту српске поезије XX вијека.

Раичковићево особено иновирање у формалном и садржинском смислу води нас и ка једном другом, нама веома важном тексту. То је студија „Ноћни откоси стихова и смрти“, из 2007. године, у којој се поентира констатацијом да Раичковић врхуни своју персоналну поетику аутохтоним жанром *лирскео зайиса*, који је „својеврсно укрштање поезије и живота, животне стварности и чистог сјаја духа“ (Делић 2007: 86). Ако је дозвољено гајити личан однос према текстовима (о) књижевности, рећи ћемо да је поговор *Зайисима о црном Владимиру* представљао посебан доживљај још током студентских дана, по тренутку у коме се срећно преплићу изузетно књижевно дјело и у пропратном тексту оваплоћене ваше сопствене мисли и осјећања о њему, које нисте у стању сами да артикулишете. Осим тога, тај текст је у памћењу остао и као прво откриће цјеловитог *ауџорскоо* лика у критичком тексту. Аутор је говорио о пјеснику и смислено, и учено, и ново и теоријски поткрепљено, али истовремено и једноставно и лично, па и помало меланхолично. Незамјењива је била спознаја да критичар може открити лице а да не упропасти текст, не претегне патетиком, да се не деси заправо ништа осим да сам тај текст добије на преливу и боји, а, како се испоставило у доцнијим годинама, највише на непролазном утиску.

9 О дестабилизацији сонетног жанра и модернистичком поигравању метриком Делић ће, између осталог, забиљежити: „Раичковићеви сонети су често препуни метричко-ритмичких нерегуларности“ (2009: 83).

*

Проучавајући даље списак Делићевих објављених радова, уочава се да је знатна аналитичка пажња (десетак текстова) посвећена и поезији Љубомира Симовића. У Симовићевом дјелу Делић, већ за свој опус сигнификантно, детектује кључна мјеста карактеристична за преокупације нашег савременог пјесништва. Оријентација на дијалогичност, туђ глас, вишегласје, сказ, илузија усмености, фолклор, прозаизација стиха, монодрамска маска пјевања, интертекстуалност, гротеска¹⁰ – обиљежја су која се проналазе и анализирају не само код, како смо видјели, Бећковића, Раичковића и Симовића, него и код других савремених пјесника, о којима ће нешто касније бити ријечи.

Уопште, дијалогичност и „туђегласје“, као једна од најважнијих поетичких особености Симовићевог пјевања, Делића тумача непрекидно заокупља. Њима је посвећен и важан текст зборника *Песничке верџикале Љубомира Симовића – „Дијалогичност пјесништва Љубомира Симовића и усмјереност на говор другог“* (2011). Осим поетичким поставкама и њиховим импликацијама, као и одређеном врстом опсесивности у темама модерног пјесништва, Делић се у овом тексту дотиче и понеке криве претпоставке увржене у нашој књижевној мисли, не презајући да се с њом лаконски обрачуна:

Лако је уочити снажно присуство усмености и усмене књижевности у пјесништву Љубомира Симовића, како на нивоу стиха (на примјер употреба асиметричног, „епског“, и знатно рјеђе симетричног, „лирског“ десетерца), тако и на нивоу жанра (пословица, изрека, бајалица, басма, бројаница, запевка, здравица и одговор на здравицу). Из тога наглашеног присуства фолклорне традиције могао би се извести закључак о новој фолклоризацији српскога пјесништва, па би се слична тенденција могла уочити и у пјесништву Матије Бећковића, Рајка Петрова Нога или Ђорђа Сладоја. На вредносном плану, овакав закључак могао би бити врло двосмислен: с једне стране, љубитељи наше усмене књижевности,

10 Као на веома драгоцјене и важне Делићеве текстове о Симовићу, којима овог пута не можемо указати дужну пажњу, указаћемо на: „Пјеснички путопис као театар. Над трима пјесмама Љубомира Симовића“, *Лейтойис Майице српске*, септембар 2012; „Планета као водени праг Београда. О трокњижју Љубомира Симовића 'Планета Дунав'“, *Лейтойис Майице српске*, септембар 2012; „Страх од потопа: о једном тематском рукавцу у пјесништву Љубомира Симовића“, *Лейтойис Майице српске*, април 2008; „Да ли се Николија презива Стојковић // Поглед на две обале: о лирској и драмској поезији Љубомира Симовића. Зборник радова са научног скупа „Пјесничка ријеч на извору Пиве“, Плужине 2010.

као вјечног извора и ненадмашног узора, у томе ће видјети својеврсну обнову пјесништва и пјесничког језика на изворима фолклора, а са друге – таквој оријентацији може се упутити приговор о „посељачењу“ нашег пјесничког укуса и нашега пјесништва, о рурализацији духа, о конзервативном повратку на романтичарско подражавање усменом пјесништву, о „кораку уназад“.

Одмах да кажемо: овакви закључци и оцјене знак су дубоког неразумијевања књижевног процеса, па и поезије конкретних пјесника, поготову Симовића и Бећковића, и по правилу воде погрешној контекстуализацији и интерпретацији, и сасвим погрешном вредновању наше лирике (2011б: 60).

Описани креативан однос према фолклору, што подразумијева и његово растапање, расклапање и реконструкцију у новим, хибридним жанровима, заправо је знак изразите модерности у пјесника којима се Делић бави. Поетички активизам реконструкције и дијалогичности протеже се и на друге умјетности, али и на мит, као и на пјесничко тумачење историје. Динамички однос синхроније и дијахроније води ка томе да, непрестано подсјећа наш тумач, ниједно истраживање никада не може претендовати да буде у потпуности довршено, да даје посљедњу и неопозиву пресуду. Није ријеч ни о каквом топосу скромности нити реторичкој фигури, већ о знаку Делићеве непрестано будне пажње и отворености за нове увиде и сазнања, па и корекције у складу с њима.

Од самога краја 20. и почетка двадесет и првог вијека интензивира се Делићево интересовање за поезију Милована Данојлића. И о њој је Делић досада дао десетак драгоцених текстова. Ипак, бављење Данојлићевим стваралаштвом почиње доста раније, 1980. године, када Делић пише текст о *Змијином свлаку*. Даље његово бављење дјелом овог српског књижевника равномјерно је посвећено колико поезији, толико и прози (акценат је стављен на транспозицију искуственог у поетичко, као и на непоновљиву Данојлићеву лексику). Не треба испустити из вида ни то да је, што је кључни показатељ распона Делићевих интересовања и његовог односа према грађи, дужна пажња обрађена и аутопоетичким и аутокритичким написима свих аутора о којима говоримо овом приликом, па тако, сљедствено, и Данојлићевим.

Издвојени есеј важан је и зато што се бави једном врстом посредног установљавања аутопоетичке мреже кроз дијалектику читања, гдје се долази до закључка да је посматрани аутор, захваљујући специфичном темпераменту, сензибилитету, али најприје знању и неуморној апсорпцији

непрегледне литературе, успио да „тумачећи друге, артикулише своје експлицитне ставове о бројним питањима пјевања и мишљења о поезији“, а да се његов лични ауторски глас при томе не угрози, не растопи (Делић 2013: 47). Примјерице, засебно је освијетљен амбивалентан Данојлићев однос према надреализму (што је Делићева, узгред буди речено, велика тема), његовим дометима и насљеђу, који се може узети и као парадигматичан за добар дио пјесничке генерације. Сумира се:

Побуна против „страшне рационалистичке суше“ обиљежила је добар дио поетике 20. вијека. Данојлић се посебно осврће на надреализам. Природно: „подгријани“ и иновирани, у склад са новим околностима доведени надреализам дио је његове младалачке авантуре, фазе неосимболизма, чији су темељи грађени на покушају успостављања јединства симболизма и надреализма. Слично Бориславу Радовићу, Данојлић се снажно критички дистанцира од надреализма истичући у први план његову „заstraшујући површност“ и плиткоћу (Делић 2013: 31).

Преиспитивање надреалистичких оставштина подједнако у социолошком, политичком, па чак и психолошко-стваралачком контексту, једнако колико у поетичким дометима, чест је и важан подтекст Делићевих преокупација домаћим књижевницима.¹¹ Већ је напоменуто да о томе има ријеч када се пише о Миљковићу, са темом се, очевидно, срећемо у тексту о Данојлићу, незаобилазна је када се говори о Давичу и о Растку Петровићу, али се одјечи надреалистичке поетике, или сукоба с њом, проналазе и анализирају и на многим другим мјестима.

*

Сад треба подвући да се отприлике у исто вријеме, коју годину тамо или овамо, док интензивно проучава поетике предочених пјесника, Делић концентрише и на лирику Миодрага Павловића. Текстови о три најдоминантније струје наше поезије послје Другог свјетског рата – о неосимболистима, неокласицистима и неоромантичарима – показују ван

11 Делићево студиозно, вишедеценијско бављење надреализмом, започето монографијом *Српски надреализам и роман* од прије скоро четири деценије, допуњавано је у међувремену не само проучавањем надреалистичких упутица, подтекста и полемика са надреалистичком поетиком, него и теоријским текстовима о надреализму, које наткриљује студија „О надреалистичкој језичкој самосвијести: о фузији и фисији ријечи, о колажу и цитату“, из 2015. године.

сваке сумње тенденцију, евидентну у посматраном опусу, ка нечему што бисмо могли назвати – *йоейичка енциклойедичност*.

Делић цјелокупним својим импресивним дјелом, као и сваким његовим ретком, свједочи тежњу да се бјелодано докаже органско јединство свих раздобља и свих грана српског пјевања, јединство чији су дисконтинуитети и рукавци или продукти непредвидљиве и сурове историје или резултат животодавних експеримената и мијена, никако расапи у суштини тога пјесништва. И овај се опис односи не само на савремено пјесништво које је предмет нашег огледа, него и на поезију насталу на српском језику много и много вијекова уназад, у различитим и непробројивим друштвено-културним контекстима, под контрадикторним утицајима, прије и после силних ратова, и у различитим државама.

Зато је *српски културни йросйор* – простор коме никаква фактичка, дневнополитичка географија не одређује размјере ни границе, једна од стожерних тачака свих Делићевих промишљања. Он не само да запрема српске земље, оне које су то биле, које сада јесу, него обухвата и мјеста националних тријумфа, трагедија, збјегова, сеоба, избјеглиштава, емиграције, па чак и мјеста до којих добацују само чежња или наде једнога народа, а поезија му је свакако једна од најбољих мјера и највјернијих слика.

Таквом Делићевом унутрашњем профилу блиска је и изазовна Павловићева¹² визија свијета и историје, поезије и културе, сјећања и будућности. Он зато бира да пише о Павловићевом Средоземљу (зборник *Aqua alta*, 2013), затим у засебном тексту елаборира однос према Његошу, установљавајући, такође, у раду о Павловићевој поетици, и посебан традицијски комплекс:

[...] сложен и дубок однос према традицији, у овом случају византијској, што значи и српсковизантијској. За разлику од авангардних пјесника, који су традицију по правилу оспоравали, па чак и рушили, Павловић

12 У посматраним текстовима Миодраг Павловић назван је, између осталог, нашим утемељивачем модерног пјевања и мишљења, пјесником највише поетичке самосвијести. Павловићево есејистичко дјело, обимно, богато премрежено референцама, морало је само по себи бити Делићу изазовно и за проучавање и за дијалектички сусрет. Делић пише: „Двадесетак књига есеја, написаних о поезији и поводом ње, обавезује да се теоријска експлицитна поетика посебно и подробно испита, и да се доведе у везу са пјесничким стваралаштвом Миодрага Павловића, односно да се утврди степен сагласности између експлицитне, имплицитне поетике и поезије саме“ (2010а: 47). Делић није од оних аутора који напомену важност неког великог посла, па затим ту напомену сматрају раздужењем од теме. Довољно је погледати незаобилазни текст „Уз поетику Миодрага Павловића“ (2010б).

је, попут Елиота, његовао према њој жив однос избора, и са њом водио креативан дијалог. Традиција је, барем за Елиота и њему блиске духове, постала једна од кључних категорија модерниста, а са њом и – за Павловића толико карактеристично – осјећање историје. Традиција, наиме, није све оно што нам претходи, што је прије нас написано и објављено, већ оно што је жива прошлост, што бирамо као живе вриједности из традиције, и што за нас као вриједност нешто значи. Избором из традиције пјесник традицију наново обликује и успоставља нов систем вриједности, односно нов вредносни поредак (Делић 2010б: 48–49).

Не постоји дискурзивно мјесто у Делићевом опусу – с којим смо, дозволимо себи малену нескромност, прилично добро упознати – које толико наликује на њега као ово. Делић је поводом Павловића, а притом не читавајући ни трунку и не чинећи Павловићевој поетици нимало неправде, напротив, проговорио и о својим дубоко *йоейичконаучним* геслима и вриједностима. Ремоделовање традиције, наслијеђа, креативан однос према њима принцип је који Делића фасцинира као научника и опчињава као човјека. Њима се наново и наново враћа, проналазећи их и када пише о чувеној Павловићевој *Анџолоији*, и када идентификује епске и његошевске подтексте код различитих аутора, и када проналази занављање класицистичких поетика, али и онда када је све побројано предмет сатире, ироније, штавише и карневалске и гротескне ниҳилизације у авангардном, па и поставангардном периоду.

*

Посљедње подручје Делићевог рада на које ћемо овога пута бацити нешто више свјетла односи се на пјеснике који су, не загледајући у сваку годину, Делићеви генерацијски исписници – Рајка Петрова Нога (старијег четири), Милосава Тешића (старијег двије), Новицу Тадића (рођеног исте године) и Ђорђа Сладоја, од Делића млађег неколико година.

Уколико нас сува статистика, сама по себи скоро па нимало значајна, није преварила, Р. П. Ного је пјесник коме је Јован Делић посветио највише аналитичке пажње. Говоримо о неколико десетина разнородних текстова, међу којима су научне студије, критике и прикази, поговори, предговори, компаративни чланци, али и интервјуи везани за поетику и социокултурни контекст Ноговог обимног и сложеног дјела.

Осим што је, дакле, детаљно истражио наведени пјеснички опус, Делић је имао ту прилику, и обавезу, да малтене синхроно са настајањем Ногових пјесама даје о њима аналитички суд, што има посебну вриједност

и са тачке гледишта свједочанства о настанку једне поезије и критике о њој. Неопходно је било и синтетичко узглобљавање Ногове поетике у традицијске и савремене токове, а због природе његове пјесничке ријечи и већ познатих Делићевих афинитета, није било тешко предвиђати у ком правцу ће се истраживања одвијати.

Ипак, то не значи да су била једноставна. Ногов опус је обиман, разнородан и жив, а тумачење отвореног дјела пред тумача поставља и додатне, специфичне захтјеве. Ногова поезија захвата из неколико традицијских врела, од којих су епско-митско и средњовијековно босанско најочигледнија, мада силина те очигледности може бити варљива и препокривена и друга важна поетичка чворишта. Даље, Ногова пјесничка логореја, непресушна лексичка креативност и горки хумор – теме су које су се саме по себи наметале и којима је Делић указао дужно аналитичко поштовање, али његово осјетљиво уво истинског љубитеља и познаваоца поезије пријемчивије је за једва чујне, можда и моћније тонове у позадини, на примјер за жамор, па и унутрашњи ромор молитве. Једна од најљепших пјесама наше савремене поезије, „Нек пада снијег, Господе“ добила је зато бриљантно Делићево читање.

Неизбјежно је било у овако опсежном истраживању и минуциозном праћењу једног пјесника и сагледавање према великим претходницима. Петар Петровић Његош, Милан Ракић, Момчило Настасијевић и Алекса Шантић посматрани су као традицијски међаши Ноговог читања и пјевања, гдје се овај посљедњи, уз ослонац на Ногове аутокритичке написе, сагледава као поетички предак у вишеструком смислу.¹³ „Тешко је“, биљежи Делић имајући на уму Ногов есеј „Шантић. Једна успомена“, „замислити неку јачу психолошку везу с неким пјесником него да вас он походи у сну као отац, односно помијешан с очевим ликом.“ Делић се осврће и на иронијску оштрицу Ногову уперену према приговорима пјеснику Шантићу, као и на његову склоност да се хуморно обрачунава са сувим

13 Шантићева дубока меланхолија, животна и пјесничка, елегичност као свјетоназор, али и као аутентична реинтерпретација романтичарског велтшмерца, веома су блиске Ногу, који их, опет, преобликује уз иронијске призвук.

Осврћући се на Шантића, па и још једног великог меланхоличног, свесловенског претходника у најдубљим понорима меланхолије, Достојевског, Делић пише: „Тај словенски влажни снијег – пратилац и извор меланхолије Достојевског – доживљен је двоструко и дубоко: и животно и литерарно. Ту, дакле, у таквом интензивном доживљају сирочета, доживљају из дјетињства, у сиротишту које је било закићено и једним орахом голих грана, који као да се преселили из Шантићеве поезије, ваља тражити и психолошке коријене оне најјаче, најемотивније, најлирскије Ногове инспирације, *чистије елеије испуњене меланхолијом* (Делић 1996б: 304).

академизмима и бесплодним, апстрактним теоријским намишљањима и пресудама истинским лирским гласовима.

Потпуно је илузорно претпоставити да се у једном прегледном тексту може детаљно и вјерно представити вишедеценијско интензивно промишљање, блиско праћење настајања и развоја Ногове поезије. Поменућемо зато још само да тешко да постоји неки аспект Ногове поезије којег се Делић није бар дотакао – почевши од већ побројаних, преко тема попут иновирања формалних образаца (односно према сонету, „Сонет као о смрти појање“, 2017), затим промишљања о пјесничком језику, као и истраживања сложених релација према савременицима (Раичковић, Куленовић, али и жанровски гранична књига *Зайиши їо, Рајко*, чији су јунаци управо савременици). Да је само један аспект урађен онако како је већ за Делића препознатљиво – вјеродостојно, прецизно, детаљно, а пријемчиво и читљиво, добитак би био велики. Овако, излишно је и говорити о величини и значају обављеног посла у вези са једним значајним пјесником. Ту не треба заборавити ни податак да је Делић уредио два значајна зборника радова о Рајку Петрову Ногу (*Нек їага снијеї, Госїоде*, 2014. и *Поеїїика Рајка Пеїрова Ноїа*, 2015), да је приредио и уреднички опремио неколико збирки његове поезије као и *Изабрана гїела (Твоје је да корачаш*, 2015) трасирајући му тако пут у врло динамичном и трусном канону савремене српске поезије.

Друга два поменута пјесника, Милосав Тешић и Ђорђо Сладоје, а нарочито чини нам се овај други, такође су у најужем кругу Делићевих изабраних пјесника. О Тешићу је Делић писао контекстуализујући његову поезију на синхроним и дијахроним линијама нашег пјесништва, али и, врло занимљиво, поводом његовог „хексаметра“; дестабилизација, деконструкција и модернистичка реконструкција класичних форми једна је од, освједочили смо се, Делићевих омиљених тема.

Сладојевом пјесништву посвећено је неколико студиозних текстова, и наш је лични утисак да је горкохуморни, меланхолични и игриви Сладојев лиризам можда онајближи Делићевом сопственом поимању свијета и усуда нашег, људског уздицања и пада. Осјећање националног усуда, дијалектика религијског, духовног, развијање породичних тема – све је то интимно блиско и самом Јовану Делићу, кога имамо ту срећу и част да познајемо.

О Сладојевом пјесништву написао је досада Делић пет важних текстова, али се међу њима захватом у тему, ретроспективом и анализом укупности свих аспеката Сладојеве поезије издваја посљедњи у низу, из септембра 2019, „Пет лирских кругова Ђорђа Сладоја“. Иако наслов недвосмислено

асоцира на великог претходника и једну од најамблематичнијих збирки српске поезије, есеј никако није концентрисан само на испитивање традицијских сплетова, него у центру својих аналитичких промишљања има не нарочито уобичајен случај личне ауторске ретроспективе.¹⁴ Такве су књиге-избори за анализу специфичне¹⁵ јер према принципима своје концепције носе извјесне вриједносне судове који не смију бити занемарени, премда се критичар не мора с њима нарочито слагати.

Избор је код вриједносно уједначеног пјесника увијек редукција: пјесник би, увјерени смо, већ данас правио сасвим другу и другачију књигу, као што се и критичар пита да ли је исправније писати о ономе што је изостављено или о овоме што је изабрано. У овом случају пресудно је поштовање пјесника и његове ауторске воље, макар она била ствар тренутка и прилике,

духовито и тачно примјећује критичар (Делић 2019: 336).

Даље у овом за Сладојеву поетику кључном тексту има доста ријечи о деконтекстуализацији и реконтекстуализацији, поетској меланхолији, Делићевој омиљеној иронизацији и хумору („несумњив је Сладојев ироничан однос према пјесницима и поетикама, поготово онима који тврде да је с пјесмом и поетиком свршено, готово“, 2019: 343), метафизичким квалитетима (којима је обликотворни потенцијал у дјечаштву), као и композиционим принципима појединачних пјесама и циклизацији као динамичном процесу. Тај се текст не може довољно вјерно представити, па га просто-напросто треба читати – као, уосталом, и све друге Делићеве текстове.

За крај, а помало, чини се, постранце од пјесника којима је посвећено највише пажње, неколико ријечи о Делићевом правом генерацијском исписнику, пјеснику Новици Тадићу. На први поглед може се учинити необичним, уз горе побројана имена, посвећивање посебне пажње аутору

14 Добитник Дисове награде за 2019. је пјесник Ђорђо Сладоје, а Делићев текст посвећен је колико пригодној ауторској ретроспективи, оличеној у књизи *Одлајање одласка*, толико и Сладојевом пјесништву у цјелини.

15 „Пјесник је био пред још једном тешкоћом: Сладојеве књиге су, по правилу, строго и пажљиво компоноване и уређене; пјесме су пажљиво и смисаоно адекватно распоређене у циклусе. Сада је то требало све наново прераспоредивати и слагати, наново градити међусобно усаглашене смисаоне цјелине и пјесме наново здружити и скућити. То је и за читаоце, а нарочито за критичаре и будуће истраживаче, занимљиво: пјесник је ауторским избором имплицитно понудио и једну могућну интерпретацију свога пјесништва, један ауторски ретроспективни поглед на све што је у стиху досад написао“, биљежи Делић мисао којој се нема шта ни додати ни одузети (2019: 336).

чија поетичка концепција није нарочито сродна (у интерпретативном смислу) издвојеној групи. Али тај утисак је варљив. Делић има изражен зуб за гротескно и црнокомично (они бриљатни аналитички пасажии о Бећковићу, па и о Симовићу, погледати непоновљиву анализу пјесме „Албум фотографија из Грчке“, 2012в), што су доминантне Тадићеве поетичке вертикале. *Легени хумор*, како је окрстио Делић Тадићеву језичку инвентивност што непрестано инклинира карикатурално чудовишном, синтагма је колико питорескна толико и прецизна, вјерна. Прилози Тадићевој поетици као да најављују и даље бављење том темом, и ширење истраживања, а знајући критичареву тежњу ка већ поменутој поетичкој енциклопедичности, сумњамо да ће нас ови наговјештаји изневјерити.

Јован Делић, не смије се из оваквог типа текста изоставити, писао је и о Јовану Христићу, Браниславу Петровићу, Мирославу Максимовићу, Јовану Радуловићу, Гојку Ђогу (у неколико наврата), Радмили Лазић, Алеку Вукадиновићу... а такође и, давне 1987. године, о *хладном заносу* Александра Тишме.¹⁶ Не налазећи да су ти радови мање вриједни, морали смо да се ограничимо на оне ауторе о којима је Делић, кроз серију текстова, формирао вишеструко структурирана поетичка стајалишта. Зато, између осталог, на овом мјесту излажемо жељу да се под кровом једне књиге, премда у неизбјежних неколико томова, нађу сви Делићевии текстови везани за период који помало дифузно и овде недовољно прецизно називамо *савремена српска поезија*. Скоро је па немогуће нагласити колики би добитак она значила за нашу мисао о књижевности и културу у цјелини.

*

За крај неколико ријечи о професору, уреднику и руководиоцу Јовану Делићу, из прве руке. Од њега се, на самом почетку, могу научити двије за науку веома важне ствари: како тежити сталној будности за *нейрекидну свежину свећа*, али и, такође веома важно, како спрам те свјетине и њој комплементарне науке бити одговоран и себи самом строг.

Несклон мистификацији, незабораван по снази увида, по проницању у најдубље унутрашње структуре поетичких конструкција, Делић говори наизглед једноставним, чистим, ненакићеним језиком. Али не треба заборавити да је та једноставност заправо мудрост мајстора, а чистота језика што је предочава знак сазреле контемплације која је за собом давно оставила интелектуални, теоријски а сходно томе и језички маниризам.

¹⁶ Знајући да ће Делићевом доприносу Тишминој поетици бити у овој публикацији посвећен засебан рад, одлучили смо се да тај текст само поменемо.

Дугогодишње бављење књигом и науком није Делића никада отуђило од живог човјека, кога види у колеги, сараднику, писцу, студенту, па и, веома важно, књижевном лику. Човјеку се човјек вазда обраћа. Делићева наука о књижевности, теорија, историја и критика, осим што је беспоговорно научна, све ове године и кроз свих скоро па хиљаду библиографских јединица примидно је *човјечна*.

Између свега осталог, и по томе су и та наука и њен аутор непоновљиви и драгоцјени како за нашу културу у цјелини, тако и за почаствоване појединце, а нарочито за ону која ове редове исписује.

Литература

- Делић 1978: Јован Делић, „*Црвено сазвежђе*, Књижевна општина Вршац“, *Поља*, год. 24, бр. 232–233 (јуни–јули), 31.
- Делић 1979а: Јован Делић, „Поезија обавезује човека“, *Борба*, год. 57, бр. 325, 10.
- Делић 1979б: Јован Делић, „Пјесник горе иза гроба: запис о Миљковићу или ’Лудирање бића’“, *Књижевности*, св. 7–8.
- Делић 1987: Јован Делић, „Проблем интертекстуалности као прикривене поетике“, *Књижевности*, год. 44, књ. 82, св. 10, 1599–1614.
- Делић 1992: Јован Делић, „Књижевна критика као читљива проза“, интервју, *Дневник*, Нови Сад, 14. март, 15.
- Делић 1995: Јован Делић, „Бећковићев сказ“, у: *Поетика Матије Бећковића* (реферати са научног скупа Поезија Матије Бећковића). Прир. Милош Вукићевић, Ново Вуковић, Милош Ковачевић, Никшић: Филозофски факултет.
- Делић 1996а: Јован Делић, „Да ли је Стеван Раичковић пао једном приликом низ стубе?: о збирци песама *Стихови из дневника 1985–1990*“, у: *Поезија Стевана Раичковића*. Прир. Слободан Ж. Марковић, Београд: Задужбина „Десанка Максимовић“.
- Делић 1996б: Јован Делић, „Рајко Петров Ного према Алекси Шантићу“, у: *Зборник радова у часопису академика Славка Леовца*. Ур. Радован Вучковић, Бања Лука – Српско Сарајево: Академија наука и умјетности Републике Српске.
- Делић 2007: Јован Делић, „Ноћни откоси стихова и смрти“, поговор у: Стеван Раичковић, *Зайиси о црном Владимиру*, Београд: Београдска књига, 39–89.
- Делић 2008: Јован Делић, „Прелазак у грумен глине ужежене: О Раичковићевом Разговору с иловачом“, *Лейоис Матије српске*, год. 184, 481, 1–2 (јануар–фебруар), 67–86.

- Делић 2009: Јован Делић, „Рајко Петров Ного и Стеван Раичковић“, у: *Књижевно стваралаштво Стевана Раичковића између стварности и снова*. Ур. Оливера Доклестић, Херцег Нови: Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“.
- Делић 2010а: Јован Делић, „Градске слике у поезији Стевана Раичковића“, у: *Поезија Стевана Раичковића*. Ур. Ј. Делић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Учитељски факултет – Дучићеве вечери поезије.
- Делић 2010б: Јован Делић, „Уз поетику Миодрага Павловића“, у: *Песничтво и књижевна мисао Миодрага Павловића*. Ур. Ј. Делић, Београд: Институт за књижевност и уметност – Учитељски факултет.
- Делић 2010в: Јован Делић, „Утемељивач модерног пјевања и мишљења: песничтво и књижевна мисао Миодрага Павловића“, *Књижевни лист*, год. VIII, бр. 92–94 (1. мај, 1. јун и 1. јул).
- Делић 2011а: Јован Делић, *Иван В. Лалић и њемачка лирика, једно интертекстуално исцртавање*, Београд – Источно Сарајево: Српска књижевна задруга – Институт за књижевност и уметност – Филозофски факултет.
- Делић 2011б: Јован Делић, „Дијалогичност пјесничтва Љубомира Симовића и усмјереност на говор другог“, у: *Песничке веришкале Љубомира Симовића*. Ур. Александар Јовановић и Светлана Шеатовић Димитријевић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Учитељски факултет – Дучићеве вечери поезије.
- Делић 2012а: Јован Делић, „Уводна ријеч“, у: *О њесмама, њоемама и њоеици Матије Бећковића*. Ур. Ј. Делић и Драган Хамовић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Учитељски факултет – Дучићеве вечери поезије.
- Делић 2012б: Јован Делић, „Аутопоетички тренуци Матије Бећковића – језичка самосвијест“, у: *О њесмама, њоемама и њоеици Матије Бећковића*. Ур. Ј. Делић и Драган Хамовић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Учитељски факултет – Дучићеве вечери поезије.
- Делић 2012в: Јован Делић, „Пјеснички путопис као театар. Над трима пјесмама Љубомира Симовића“, *Лейоис Матице српске*, књ. 490, св. 3, септембар.
- Делић 2013: Јован Делић, „Маргиналије уз Данојлићеве есеје о српским пјесницима: прилог експлицитној поетици“, у: *Песничко дело и мисао о њоезији Милована Данојлића*. Ур. Ј. Делић и Драган Хамовић, Београд – Требиње: Институт за књижевност и уметност – Учитељски факултет – Дучићеве вечери поезије.
- Делић 2015: Јован Делић, „О надреалистичкој језичкој самосвијести: о фузији и фисији ријечи, о колажу и цитату“, у: *Авангарда: од даге до надреализма*.

- Ур. Бојан Јовић, Јелена Новаковић, Предраг Тодоровић, Београд: Институт за књижевност и уметност – Музеј савремене уметности.
Делић 2017: Јован Делић, „Сонет као о смрти појање“, у: Рајко Петров Ного, *Сонети и смрти*, Београд: Српска књижевна задруга, 87–132.
Делић 2019: Јован Делић, „Пет лирских кругова Ђорђа Сладоја“, *Литературна Материјала српске*, год. 194, књ. 504, св. 3, септембар.

Nedeljka V. Bjelanović

JOVAN DELIĆ ON THE POETRY
OF THE CONTEMPORARIES

Summary

The text is a summary overview of Delić's work as a literary critic, historian, and theoretician in the field of the newer and newest Serbian poetry, from the 1970s to the present day. In certain places, where we consider it to be of most significance, we discuss in more detail the most important Delić's works, articles, larger studies and books, primarily dealing with M. Bečković, S. Raičković, Lj. Simović, M. Danojlić, M. Pavlović, R. P. Nogo, N. Tadić, M. Tešić, and Đ. Sladoje.

Key words: poetry, poetics, hermeneutics, testimony, theory and criticism, national poetry, international context.

